

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Andoni Etxarri

*Hendaia,
Lapurdi
(1943-2024)*

Aurkibidea

Biografia

Gurasoak errefuxiatuak zirenez, aita pasaitarra eta ama hondarribiarra, Hendaian jaio zen Andoni. Garaian, errefuxiatuak gaizki ikusiak ziren, eta horien hurrek trufak jasaten zituzten eskolan. Euskal munduan ibili zen Parisen. Hendaiko ikastolaren, Endaika arraun elkartearen eta Sokoa lantegiaren sortzaileetakoa izan zen, besteak beste. Bigarren Mundu Gerratik landa, Olentzeroz mozorrotu zen, haurra zela. Kontrabandoan ere aritu zen aitarekin, txiki-txikia zela. Itsasoko ondareaz ere arduratzen zen.

Zintak

HEN-003

- **Proiektua:** Euskal Herriko Ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Aire, Xan
- **Data:** 2009-12-22
- **Iraupena:** 91 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxeberria, Eider

Pasarteak

1. Txikitatik hiru hizkuntza menderatu, baina norbere herrian arrotz

- **Erref:** HEN-003/002
- **Iraupena:** 0:03:23. **Hasi:** 00:03:49. **Bukatu:** 00:07:12
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Beste hizkuntzak eta hizkerak

Laburpena:

Hendaian jaio zen. Orduko Hendaia oraingoarengandik oso desberdina zen. Jende "ospetsua" zegoen herrian eta beraiek arrotz sentitzen ziren: burla egiten zieten "espainol karakol" deituta. Etxean beti euskaraz egiten zuten, nahiz eta txikitatik jakin espainolez eta frantsesez ere. Eskolan, ordea, frantses hutsa egin behar izaten zuten. Biriatukoek euskararako erraztasun handiagoa zuten eta ondo konpontzen ziren haiekin.

2. Gurasoen jarrera ikasketekiko eta euskararekiko

- **Erref:** HEN-003/003
- **Iraupena:** 0:03:25. **Hasi:** 00:07:12. **Bukatu:** 00:10:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Euskararen egoera
- Euskara » Tratamenduak » Berorika
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>14 urterekin ikasketa-agiria lortu zuten. Aitaren aldeko familia burgesa zen eta euskararen aldeko jarrera sendoa zuen; amaren aldekoa, aldiz, ez zen burgesa eta ez zuen halako tinkotasuna euskara egiteko. Aitaren familian, anai-arreben artean zuka egiten zuten eta gurasoei eta kanpokoei berorika. Amaren familian hika egiteko ohitura zegoen. Aitak garrantzia handia ematen zien ikasketei eta Andonik ikasketa-agiria ateratzen ez bazuen, soldadutzara bidaliko zuela esan zion.</p>

3. Etxean diru gutxi eta lanean hasi behar 14 urterekin

- **Erref:** HEN-003/004
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:10:37. **Bukatu:** 00:13:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Lanbideak » Negozioak, dendak

Laburpena:

Eskolan ongi moldatzen zen. Etxean diruz gaizki zebiltzan eta ikasten jarraitzeko arazoak zeudenez, lanean hastea erabaki zuen Andonik. Itsasontziko sukaldari nahi zuen izan, baina lana bilatzeko arazoak izan zituen hasieran. Azkenean, 14 urterekin harakin-lanetan hasi zen.

4. Parisera ofizioa ikastera

- **Erref:** HEN-003/005
- **Iraupena:** 0:01:11. **Hasi:** 00:13:03. **Bukatu:** 00:14:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolara herritik kanpo

Laburpena:

Gehiago ikastera animatu zuten eta 18 urterekin Parisera joan zen ofizioa ikastera. Parisen lan asko egin zuen, han dena berria zen beretzat. 19 urterekin soldadutzara joan zen.

5. Soldadutzan sortu politikarako kontzientzia

- **Erref:** HEN-003/006
- **Iraupena:** 0:01:42. **Hasi:** 00:14:14. **Bukatu:** 00:15:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

<p>19 urte eta erdirekin soldadutzara joan zen, baina esperientzia txarra izan zen hura. Ez zituen hango aginduak onartzen, ezta aginduak ematen zituztenak ere. Garai hartan hasi zen politikarekiko kontzientzia hartzen eta errebelatzen. Azkenean kartzelan bukatu zuen soldadutzan.</p>

6. Euskal kontzientzia hartzen

- **Erref:** HEN-003/007
- **Iraupena:** 0:03:26. **Hasi:** 00:15:56. **Bukatu:** 00:19:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

<p>Soldadutza bukatutakoan, Parisera itzuli zen. Euskal Etxean hasi zen sartzeko orduan. Han lagunak egin zituen. Garai hartan bazuen Hegoaldeko egoeraren berri (Franco, Gerra Zibila, mugak itxita...), baina ez zuen militantziarik. Pixkanaka konturatzen joan zen Iparraldeko errefuxiatu gehien artean konplizitate zegoela. Udan Pasaia joaten zirenean, duintasuna "berreraikitzen" zuten, han Etxarri familiak izena baitzuen; Hendaian, ordea, gutxietsi egiten zituzten.</p>

7. Euskal Etxean nola sartu zen

- **Erref:** HEN-003/008
- **Iraupena:** 0:01:19. **Hasi:** 00:19:22. **Bukatu:** 00:20:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararekiko sentimendua
- Politika » Euskara eta politika

Laburpena:

<p>Parisen Euskal Etxean sartu zen eta Paul Etxemendi ezagutu zuen.
Enbata egunkaria saltzen hasi zen.</p>

8. Euskal Etxeko ekintza politikoak

- **Erref:** HEN-003/009
- **Iraupena:** 0:02:35. **Hasi:** 00:20:41. **Bukatu:** 00:23:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Politika eta Franco
- Euskara » Euskararekiko sentimendua

Laburpena:

Parisko Euskal Etxean ezagutu zituzten ETA eta EGI-ko lehen errefuxiatuak, PNV-ko ordezkariak, exilioko eusko jaurlaritza... 1962an Kristian Etxaluz atxilotu zuten eta Paristik lagundu egin zioten; garai hartan testuingurua desberdina zen eta errazagoa zen Frankismoaren aurka egitea. Mugimendu politiko handia zuten garai hartan.

9. Euskal giroko ekintza kulturalak

- **Erref:** HEN-003/010
- **Iraupena:** 0:04:18. **Hasi:** 00:23:16. **Bukatu:** 00:27:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema
- Aisia » Kultura » Musika
- Aisia » Kultura » Beste adierazbide batzuk
- Aisia » Kultura » Dantza

Laburpena:

Parisen leku ederra prestatu zuten larunbatetan elkartzeko eta hainbat ekintza antolatzen zituzten han: besteak beste, antzerki bat prestatu zuten. 1963-1966 artean izan zen hori, hain zuzen ere, euskal kulturaren berpizkundean. Behin topaketak egin zituzten bretoiekin eta Andoniri tokatu zitzaion hitzaldia ematea.

10. Paristik Euskal Herrira itzultzeko erabakia

- **Erref:** HEN-003/012
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:28:14. **Bukatu:** 00:30:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Negozioak, dendak
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

<p>Infiltrazioak izan zituzten bai Euskal Etxean, bai larunbatetako aretoan. Hiru laguneren artean erabaki zuten Euskal Herrira bueltatzea. Andoni harakina zen, baina ez zuen nahi bere negozioa sortu; merkataritza-agente sartu zen.</p>

11. Beraiek sortutako enpresaren hazkundera

- **Erref:** HEN-003/015
- **Iraupena:** 0:03:35. **Hasi:** 00:32:25. **Bukatu:** 00:36:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak

Laburpena:

70. hamarkada hasieran, Sokoan sartu zen lanean; hasiera apala izan zuten, baina Hendaia enpresa garrantzitsuenetarikoa izatera iritsi da gaur egun. Hasiera batean, hala ere, helburua ez zen enpresa hainbeste haztea.

12. Sokoan hasi eta Sokoan bukatu, tartean beste enpresa batzuk ezagututa

- **Erref:** HEN-003/016
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 00:36:00. **Bukatu:** 00:39:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Industria motak

Laburpena:

Enpresan gorabeherak izan zituzten: langileen errebindikazioak, kooperatiba sortzeko eskaintzari langileek uko egin zioteneko... Hondarribiko altzari-enpresa batean sartu zen eta 15 urte eman zituen han. Oso esperientzia ona izan zuen han. Geroago Logroñora joan zen beste enpresa batera lanera. Azkenean, Sokoara itzuli zen eta han hartu zuen erretiroa.

13. Hendaian ikastola sortzeko izandako borroka

- **Erref:** HEN-003/017
- **Iraupena:** 0:03:04. **Hasi:** 00:39:11. **Bukatu:** 00:42:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Sokoa sortzen ari zirela, apaiz irakasle euskaltzale bat ezagutu zuen. Ikastolak sortzeko moduan ados jartzen ez zirenez, bi ikastola sortu zituzten: bata Elizari atxikia, eta bestea ez. Borroka handia izan zuen garai hartan gai hori zela eta, eta denetik esan zuten berari buruz. Dibortzioa garai hartan ez zegoen ondo ikusia.

14. Hendaiaiko ikastolaren sorrera: andereñoa, logoa eta egutegia

- **Erref:** HEN-003/018
- **Iraupena:** 0:04:48. **Hasi:** 00:42:15. **Bukatu:** 00:47:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak
- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Ikastola sortu zutenean, prestakuntza handiko andereñoa izan zuten: Jone Forkada. Garai hartan atera zen "Amalur", lehen euskal filma, eta Andoniri deitu zioten filmean ager zedin. Garai hartan, halaber, Jorge Oteizak euskal giza enbaxada sortu nahi zuen Parisen: "la tridimensional". "Amalur" filmetik sortu zen Hendaiaiko ikastolaren logoa, geroago Seaskarena ere izango zena. Seaskaren egutegia egiteko ideia berea izan zen.

15. Iparraldeko lehenengo Olentzero izandakoa

- **Erref:** HEN-003/020
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:47:30. **Bukatu:** 00:49:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Musika
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Ikastolak

Laburpena:

Iparraldeko lehen Olentzero izan zen Andoni 4 urte zituela: izan ere, gerraostean, kanta-taldea sortu zen Hendaian eta Olentzero egitea erabaki zuten haiek. Zaharrenek gerra aurretik ere Hendaian ospatzen omen zuten Olentzero.

16. Kontrabandoa eta klandestinitatea Hendaian

- **Erref:** HEN-003/022
- **Iraupena:** 0:03:41. **Hasi:** 00:50:01. **Bukatu:** 00:53:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Kontrabandoan ibilitakoa da txiki-txikitatik eta dirua kontrabandoan nola pasatzen zuen azaltzen du. Hendaian kontrabandoak aukera ematen zuen sos batzuk ateratzeko. Pasaiara oporretara klandestinoki joaten zen, pasaportetik ez baitzuen.

17. Hegoaldekoek harrapatutako arraina Hendaian saltzen

- **Erref:** HEN-003/023
- **Iraupena:** 0:01:44. **Hasi:** 00:53:42. **Bukatu:** 00:55:26

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lanbideak » Udal langileak
- Itsasoa » Lehorreko lanak » Lehorreko lanak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

<p>Hendaiaiko arrantzaleak itsasora irteten ziren, itsasoa Hegoaldeko arrantzaleei arraina erosi eta barkua kargatutakoan Hendaian saltzen zuten. Andoniren aitak kaierak izaten zituen kontu haiek eramateko; behin polizia etxea miatzera etorri zen eta Andonik kaier hura hartu eta ezkutatu egin zuen eskolako kaierekin batera.</p>

18. Salcedo tailerretatik soinekoak egitera Iparraldera

- **Erref:** HEN-003/024
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:55:26. **Bukatu:** 00:57:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lanbideak » Sastreak, jostunak

Laburpena:

Donostiako Salcedo tailerretik etortzen ziren jostunak Iparraldera soinekoak egitera; joan-etorri ugari egiten zituzten soinekoa bukatu arte. Jostun haiek beren etxetik pasatzen ziren. Behin Gabino jostuna etorri zenekoa kontatzen du.

19. Aita kontrabandoan eta kontrabandoaren arriskuak

- **Erref:** HEN-003/025
- **Iraupena:** 0:02:45. **Hasi:** 00:57:07. **Bukatu:** 00:59:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

<p>Aita hainbat gauzarekin aritzen zen kontrabandoan eta oso arriskutsua izaten zen batzuetan. Muga kontrabandoak zer norabide izaten zituen azaltzen du. Behin ibaian igerian zebilen emakume bati guardia zibilek tiro egin zioten ihesi zebilelakoan.</p>

20. Bidasoa ibaia, Euskal Herriko "Berlingo murrua"

- **Erref:** HEN-003/026
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:59:52. **Bukatu:** 01:01:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:

<p>Gerraostean muga bi urtez itxita egon zen. Gerraostean, anaia Pasaian bizi zen osaba-izeben etxean eta noizean behin bisitan etortzen zitzaian: ibaiaren beste aldetik agur egiten zien. Guardia zibilen kontrola leku askotan zegoen, baina zigarro pakete batekin haiek erosterik bazegoen.</p>

21. Jendeari muga pasatzen laguntzeagatik errieta eta aholkuak

- **Erref:** HEN-003/030
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 01:05:54. **Bukatu:** 01:07:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Garai batean, Andoni Hegoaldetik errefuxiatuak pasatzen ibili zen. Aita konturatu zenean, errieta handia egin zion, baina aldi berean aholkuak eman zizkion hori nola egin behar zen esanez.

22. Kontrabando garaiko anekdotak eta egoera ekonomikoa

- **Erref:** HEN-003/031
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 01:07:25. **Bukatu:** 01:10:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Espainian egoera aldatu zen eta Europar Batasunean sartu zen. Gerraostean batzuek estutasun ekonomiko oso larriak pasa zituzten Hendaia inguruan. Kontrabandoko anekdotak kontatzen ditu.

23. Kanpotarrak harrituta Hendaiaiko kontrabandoarekin

- **Erref:** HEN-003/033
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 01:12:16. **Bukatu:** 01:13:38
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Kanpotarrak zeharo harrituta geratzen ziren Hendaian kontrabando bidez zenbat gauza sartzen zen ikusita.

24. Espainia Europar Batasunean sartzeak ekarritako aldaketak

- **Erref:** HEN-003/034
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 01:13:38. **Bukatu:** 01:15:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Gaur egungo kontuak
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

70eko hamarkadatik aurrera pixkanaka gutxitzen joan da kontrabandoa. 1992tik, Espainia Europar Batasunean sartu zenetik, jende askoz gehiago etortzen da Hegoaldetik Hendaiara.

25. Irunen eta Hendaiaren arteko harreman on historikoa

- **Erref:** HEN-003/036
- **Iraupena:** 0:03:21. **Hasi:** 01:15:27. **Bukatu:** 01:18:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Bestelako kontuak » Historia orokorra
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak

Laburpena:

Hendaia eta Irunen artean ez da istilurik egon izan historia modernoan; bai, ordea, Hondarribikoekin. Hendaia eta Irun arteko zubiaren historia eta beste hainbat gertakizun kontatzen ditu, Irunen eta Hendaiaren arteko harreman onaren erakusgarri.

26. Hendaia eta Hondarribia arteko harremana historian zehar

- **Erref:** HEN-003/037
- **Iraupena:** 0:04:06. **Hasi:** 01:18:48. **Bukatu:** 01:22:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Inguruko herriak eta auzoak
- Bestelako kontuak » Historia orokorra

Laburpena:

Hondarribia eta Hendaiaren artean egon izan dira ika-mikak historian zehar; horri buruzko azalpen historikoak ematen ditu. Elkartasuna ere egon izan da, hala ere.

27. Iparraldearen eta Hegoaldearen arteko muga

- **Erref:** HEN-003/039
- **Iraupena:** 0:07:01. **Hasi:** 01:22:59. **Bukatu:** 01:30:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak

Laburpena:

Gaur egun muga ez da hain fisikoa, baina buruan oraindik jarraitzen du. Bere iritzia ematen du gaur egungo egoeraren gainean.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-04-08

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com